

Het gaat niet alleen om de sport

Henriëtte Neuijen

Mensen doen aan sport omdat ze het gezond vinden, aan hun conditie willen werken, omdat ze het een leuke vrijetijdsbesteding vinden, of omdat ze er opmerkelijk goed in zijn en zichzelf uitdagen om steeds beter te presteren. Maakt seksuele geaardheid uit voor het beoefenen van een sport? Natuurlijk niet, het gaat toch om de sport? Of toch wel?

Homoseksualiteit is ondanks, of misschien juist dankzij alle vermeende openheid in Nederland, ook in de sport helemaal niet zo'n makkelijk bespreekbaar onderwerp. En dan nog: het 'er over hebben' is nog iets heel anders dan effectief beleid tot uitvoering brengen.

Formeel zijn er geen belemmeringen voor homo- en biseksuele mannen en vrouwen, laten we ze voor het gemak holebi's noemen, om de sport van hun voorkeur te beoefenen. Er zijn sportscholen en verenigingen genoeg en geen een heeft in de statuten staan dat de club alleen toegankelijk is voor hetero's; dat zou wettelijk ook niet eens toegestaan zijn. Een landelijk of gemeentelijk stimule-

ringsbeleid gericht op sportdeelname voor holebi's is niet nodig, want zij sporten ongeveer net zo vaak als hun heteroseksuele seksegenoten. Dat blijkt uit een kwantitatief onderzoek uit 2003, uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Het gaat om de sport.¹

De keuze voor een sport maakt wel verschil. Relatief kiezen lesbische vrouwen vaker voor een 'typische

mannensport' zoals voetbal of wielrennen en homomannen juist minder; vooral de zogenaamde contactsporten mijden zij.² Dat past precies bij het klassieke stereotype beeld dat vooral in grappen floreert: lesbische vrouwen zijn manwijven zijn en homomannen zijn verwijfd. Maar een stereotype gaat altijd maar voor een deel op. Veel opvallender is dan ook het verschil in de keuze voor een teamsport of een individuele sport. Van de heteromannen sport een op de drie in verenigingsverband, van de homomannen slechts een op de vijf. Het aantal homomannen dat voor fitness- of krachtsport in een sportschool kiest is het dubbele van het aantal heteroseksuele mannen. De verschillen tussen lesbische en heteroseksuele vrouwen zijn minder opvallend, maar ook lesbische vrouwen kiezen aanzienlijk vaker voor een individuele of ongeorganiseerde vorm van sport.

Voor een deel is dit niet een positieve keuze van deze holebi's, maar een negatieve keuze die terug te voeren is op hun seksuele voorkeur. Een homoman die geciteerd wordt in bovengenoemd onderzoek zegt dat hij zich niet thuis voelt in een mannencultuurtje met stoer gedrag en waarin homo een goedbedoeld scheldwoord is. Een ander zou graag willen voetballen, maar kiest daar niet voor omdat voetbal "een mannensport is en dus niet voor mietjes. Ik mijd sporten waarbij ik verplicht in een kleedkamer of douche terecht kom, omdat er dan absoluut mensen zijn die denken dat ik het daarom doe". Een derde heeft geen zin in de altijd terugkomende grappen onder de douche met de strekking 'pas op, laat je zeep niet vallen'. Vreemd toch, die aanname dat homomannen de kleedkamer zouden beschouwen als

De spontane coming out van Amelie Mauresmo veroorzaakte veel commotie in de media.

Foto: Nijmeegse Rugby Club The Wasps. Lesbische vrouwen kiezen vaker voor een 'typische mannensport'.

een extra darkroom. In dit licht is het minder vreemd dat 1 op de 3 homomannen in de levenssfeer van sport en vrije tijd niet open is over hun seksuele voorkeur, terwijl ze daar onder vrienden maar meestal ook op hun werk geen geheim van maken.

Vrouwen hebben het makkelijker

Het percentage vrouwen dat juist bij het sporten 'in de kast blijft' ligt met tien procent veel lager. Ook uit interviews met (ex)-topsporters blijkt dat vrouwen opener zijn over homoseksualiteit dan mannen. Marieke Wijsman vertelt³ dat er in haar tijd bij de schaatsvrouwen een heel clubje van lesbische dames was dat er openlijk voor uitkwam, maar dat ze bij de schaatsende heren niet één bekende. Op de vraag hoe gemengd haar team wat betreft etniciteit en seksuele voorkeur is, antwoordt Mijntje Donners⁴ dat er in de hoofdklasse in elk team wel een lesbische speelster zit maar "dat daar niet spastisch over wordt gedaan". Dat er grappen worden gemaakt hoort er bij: "Iedereen wordt wel een keer in de zeik gezet." Maar ook: "Bij het mannenhockey ken ik niemand en denk ik dat het wat moeilijker ligt. Het dollen bij de

heren is nog erger dan bij de dames. Als homo in een team is het dan ook waarschijnlijk geen feest. Toch denk ik dat die gasten uiteindelijk niet moeilijk zouden doen en het wel zouden accepteren".

Een verklaring voor het feit dat homoseksualiteit bij vrouwen makkelijker bespreekbaar is, wordt in de geraadpleegde literatuur niet gegeven. Het is dan ook een vermoeden dat dit te maken heeft met het feit dat vrouwen, door de eeuwen heen, niet serieus genomen worden als wezens met een eigen seksualiteit. In trakta-ten en wetten tegen homoseksualiteit werden zij vaak niet eens genoemd. Een tweede vermoeden is dat vrouwen in het algemeen toleranter staan tegenover homoseksualiteit, misschien wel omdat zij zelf seksualiteit ook net wat minder interessant vinden dan mannen.

Voetnoten

- 1 Jan Janssens e.a., *"Het gaat om de sport"*. (Zie literatuurlijst).
- 2 Het onderzoek sluit aan bij de indeling die gemaakt wordt door het SCP, op grond van het aandeel van mannen ten opzichte van vrouwen in een sport. Mannensport nummer één is de auto/motorsport omdat 90% van de beoefenaars man is, twee is zaalvoetbal (85%) en drie veldvoetbal (77%). Een typische vrouwensport is bijvoorbeeld turnen/gymnastiek met slechts 26% mannelijke sporters, paardrijden (28%) en skeelers/skaten (36%).
- 3 In Huub ter Haar, *Gelijkspel*. (Zie literatuurlijst).
- 4 In: Inge Claringbould en Agnes Elling, *Heldinnen in de sport*. Als voorbeeld van een grapje noemt ze dat een lesbische keepster, als ze haar werk goed heeft gedaan al gauw de verdediging 'poddicht' had zitten.

Goed voorbeeld...

Huub ter Haar interviewde holebi topsporters voor de bundel *Gelijkspel* en wat in de interviews opvalt is dat de sporters er enerzijds niet te moeilijk over willen doen en dat de grootste drempel om open te zijn hun eigen angst voor de reacties was. Maar anderzijds willen ze aan de bundel meewerken omdat ze vinden dat sporters de ruimte moeten hebben om op een vanzelfsprekende manier met hun homoseksualiteit om te gaan en dat het ontkennen of geheim houden van een wezenlijk deel van jezelf, je belemmert in je ontwikkeling als mens en als sporter. "Sport was makkelijk in mijn homoseksuele leefwereld te integreren, maar homoseksualiteit niet als een vanzelfsprekendheid in de roeiwereld", zegt Hans Perrée. Waarom de geïnterviewde sporters meewerkten verwoordt Marieke Wijsman het meest expliciet: "Met name topsporters vervullen als rolmodel een voorbeeldfunctie [...]. Op het moment dat wij open zijn over onze seksuele geaardheid, werkt dat drempelverlagend voor anderen". Twee sporters (m/v) in *Gelijkspel* zeggen dat ze de Gay Games (Amsterdam 1998) een verademing vonden. Vele bezoekers zeiden indertijd hetzelfde: de open sfeer, de vanzelfsprekendheid was weldadig, ook voor de doorgewinterde holebi. Ineens ervoeren ze, soms tot hun eigen verrassing, hoe prettig het is om bij de meerderheid te horen die de norm bepaalt, in plaats van deel te zijn van een kleine minderheid. Acht van de tien geïnterviewden heeft inmiddels de topsport vaarwel gezegd. Actieve sporters, schrijft Ter Haar in

het voorwoord, zijn bezorgd dat ze hun carrière schaden. Ze zijn bang voor mogelijke reacties van het publiek, negatieve invloed op hun marktwaarde en sponsorbelangen. Ook in de mannelijke teamsporten leken er geen homo's te bestaan. Of die angst terecht is, is moeilijk te bepalen. Een ster als David Beckham kon zich veel permitteren, misschien dat iemand die zo populair is ook zonder schade uit de kast zou kunnen komen. Maar voor de meeste topsporters geldt dat de concurrentie fel is. Anderen azen net zo verbeteren op datzelfde ticket voor een groot toernooi en rivalen nemen heus geen blad voor de mond, dus dat sporters hun nek niet uitsteken valt ook wel te begrijpen.⁵

Klimaat

Het voorbeeld van de Gay Games en de al dan niet gerechtvaardigde angst van actieve topsporters om voor hun geaardheid uit te komen zeggen iets over de homovriendelijkheid van het Nederlandse sportklimaat. Juist het, in vergelijking met veel andere landen, homovriendelijke klimaat van Nederland, maakt dat men makkelijk achteroverleunt en het probleem niet ziet. Je zou denken dat een gemeente als Nijmegen, die al sinds 1986 aan de weg timmert met een actief homomancipatiebeleid, een voorbeeld zou kunnen zijn voor Gelderland, of misschien wel Nederland. In de laatste beleidsnotitie, *Hand in hand*, stelt de gemeente dat discriminatie in de sport een belangrijk aandachtspunt is (zie kader).

“Het discriminatieverbod is voor ons een niet onderhandelbaar goed. Dit signaal willen wij ook afgeven aan alle sportorganisaties in Nijmegen. Wij zullen dit dan ook als onderwerp van gesprek op de agenda zetten. Bij sportverenigingen waaraan wij subsidie verlenen willen wij dat zij, conform de subsidieverordening, de ‘non-discriminatie code sport, met inbegrip van homodiscriminatie’ in hun sportreglementen opnemen. Hierdoor willen wij bereiken dat de sportorganisaties alert zijn op discriminerend gedrag en daartegen ook optreden. Om te voorkomen dat het een papieren letter wordt willen wij dit onderwerp meenemen bij een lopende activiteit. Hierdoor kan worden bereikt dat non-discriminatie structureel aan de orde gesteld wordt.”

Actiepunten:

- 1 Gedragscode sportverenigingen:**
  - Ontwikkelen van gedragscode: *per direct*
  - Bespreken van de code bij een lopende activiteit: *na ontwikkelen code*
- 2 Voeren van veiligheidsoverleg NEC: *wedstrijd Vitesse - NEC***

Bron: Notitie Seksuele diversiteit : Hand in Hand.

Een nota die volgens de regels van interactief beleid tot stand is gekomen. De nota werd openbaar in september 2007 en in december kwamen sportambtenaren op bezoek bij de adviescommissie homo-lesbisch beleid van de gemeente Nijmegen, om het onderwerp nader te bespreken. En toen werd het stil. Sandra Pelzers, die na zes jaar op het punt staat om de adviescommissie te verlaten en zelf fanatiek sport, is teleurgesteld. “In 2002 hebben we als commissie een advies uitgebracht over sport en we waren blij dat in de nieuwe vierjarennota sport aan de orde wordt gesteld. Voor de commissie begint het met een advies, maar vervolgens is het zaak dat het advies ook omgezet wordt in beleid. Als dat lukt ben je als commissie tevreden, maar als er vervolgens niets mee gedaan wordt is dat frustrerend”. Volgens Sandra is het punt dat de ambtenaren het probleem niet zien dat holebi-sporters wegblijven bij de sportverenigingen, immers er zijn volgens de ambtenaren weinig signalen die hierop duiden. Verder heerst de opvatting dat als er problemen zijn ‘ze’ toch gewoon bij hun ‘eigen’ verenigingen kunnen sporten?” In een grote gemeente als Nijmegen kun je inderdaad ‘onder ons’ zwemmen, volleyballen, recreatief wandelen (v), biljarten (v), tennissen/squashen, aan zelfverdediging doen, 4-daagselopen en homovriendelijk salsadansen. De gedragscode die per direct ontwikkeld zou worden is er anderhalf jaar later nog steeds niet. “Moeilijk is het niet”, meent Sandra, “Amsterdam heeft al een gedragscode uitgewerkt en die hoeft Nijmegen alleen maar aan te passen. Dat hebben ze alleen nog steeds niet gedaan, dus wat is het probleem?” Een dergelijke code werkt toch niet volgens de betreffende ambtenaar, de verenigingen voeren de code niet actief uit. Punt van de adviescommissie homo-lesbisch beleid is dat de implementatie en handhaving van de code voorwaarde zou moeten zijn bij subsidieverstrekking aan sportverenigingen. Ook van

de voorzitter van de supportersvereniging van NEC valt niet veel steun te verwachten. In een interview⁶ zegt hij dat 'homo' gewoon een scheldwoord is waar niets verkeers mee bedoeld wordt. "Als je er de aandacht op vestigt, maak je het alleen maar erger." In de buurtsuper in het Nijmeegse Waterkwartier kun je dan ook nog steeds een T-shirtje kopen met de tekst "Yes, yes de homo's van Vites" (de aanhang van aartsrivaal Vitesse heeft overigens een vergelijkbaar rijmpje op de homo's van NEC). Sandra concludeert tot haar spijt dat papieren intenties geduldig zijn: "De FIFA heeft afgesproken dat een scheidsrechter een voetbalwedstrijd kan stilleggen als er in spreekkoren over 'kankernegers' wordt gebruld, omdat dat racistisch is. Dat zou je precies zo kunnen doen bij spreekkoren over 'kankerhomo's'. Maar dan moeten mensen wel het besef hebben dat dit net zo discriminerend is en het niet afdoen met 'ze bedoelen het niet zo'."⁷

In de gemeente Arnhem wordt nu een beleidsagenda over seksuele diversiteit geschreven, waar tal van betrokken organisaties input voor hebben geleverd. Ook over sport. De beleidsagenda moet voor verschillende thema's aangeven hoe een 'roze perspectief' geïntegreerd kan worden op de verschillende beleidsterreinen. Als deze beleidsagenda aan het eind van de zomer gereed is, is het dus zaak dat Arnhemse organisaties blijven volgen in hoeverre het beleid uitgevoerd wordt.

Iedereen is welkom

In hun slotoverweging zeggen de onderzoekers van *Het gaat om de sport* iets wat dicht op Sandra's ervaringen aansluit: op beleidsniveau is het verleidelijk om luchtig over de verschillen tussen sportende hetero's en holebi's heen te stappen. Formele belemmeringen zijn er niet en wat maakt het uit waar en welke sport je beoefent, het gaat toch om de sport? Waarom mensen die verantwoordelijk zijn voor sportbeleid wel achter hun oren zouden moeten krabben, is dat het toch

vreemd is dat er een apart sportprofiel en -circuit is voor sportende holebi's. Daarbij trekken de onderzoekers een parallel met de toegankelijkheid van sportverenigingen voor etnische minderheden, waar beleidsmatige aandacht voor is.

De ongedwongen cultuur van 'voor en door de leden' is een sterk punt van sportverenigingen en tegelijk een zwakte. Het creëert ook een sfeer waarin een meerderheid gedijt en een minderheid zich niet vanzelfsprekend thuis voelt. Een subtiele vorm van buitensluiten waarvan de meerderheid zich niet eens bewust zal zijn en ook niet opzettelijk zo bedoelt, want 'bij ons is iedereen welkom'.

Sport wordt vaak gezien en ingezet als middel om participatie, integratie, wellicht zelfs sociale cohesie te bevor-

deren. Het zou mooi zijn als er nu één sportvereniging of één sportambtenaar is die zich realiseert dat holebi sporters de commerciële sportscholen en fitnesscentra kiezen als ontsnappingsroute, omdat ze geen zin hebben in de vanzelfsprekende heteronorm. Sportparticipatie is geen pijnpunt, maar integratie? Dat gaat toch om meer dan zwart en wit? ■

Henriëtte Neuijen is werkzaam bij Enzovoort.

Sportprofiel: een uur per week badminton (ongeorganiseerd) en een uur per week pilates bij een commerciële accommodatie.

Voetnoten

- 5 Met de spontane coming out van Amelie Mauresmo ontlokte ze veel commotie. Haar sponsors bleven haar steunen, maar de Women's Tennis Association liet weten dat ze er de voorkeur aan hadden gegeven dat ze haar mond had gehouden. Rivalen als Hingis en Davenport vonden het nodig om de pers te vertellen dat ze een halve vent was. Navratilova verloor in 1981 na haar coming-out wel sponsorcontracten.
- 6 Harm Graat, Nijmegen wil af van leus 'de homo's van Vites'. In: *De Gelderlander*, 19-11-2007.
- 7 In de statuten van de FIFA is het volgende artikel opgenomen. 3 Non-discrimination and stance against racism: Discrimination of any kind against a country, private person or group of people on account of ethnic origin, gender, language, religion, politics or any other reason is strictly prohibited and punishable by suspension or expulsion.